

Je bedrijf of je leven: afpersing van het bedrijfsleven op de agenda

Dr. Ilse van Leiden en dr. Henk Ferwerda (Advies- en Onderzoeksgroep Beke)

Het recent verschenen boek 'Je bedrijf of je leven' geeft een uitgebreide fenomenbeschrijving van afpersing van het bedrijfsleven. In opdracht van het WODC heeft Advies- en Onderzoeksgroep Beke een landelijke studie uitgevoerd naar de achtergronden, aard en omvang van deze vorm van criminaliteit. In het boek worden verschillende vormen van afpersing onderscheiden en wordt ingegaan op mogelijkheden voor een aanpak van de afpersingsproblematiek. Het onderzoek heeft afpersing van het bedrijfsleven op de politieke agenda gezet. Deze zomer komt de minister van Justitie met een plan om de aanpak te verstevigen.

Kwetsbare prooi

Het bedrijfsleven is een aantrekkelijke prooi voor sommige criminelen vanwege het soms grote geld dat er in omgaat. Met geraffineerde praktijken wordt geprobeerd het bedrijfsleven grote geldsommen te ontnemen. Tot de verbeelding sprekende voorbeelden zijn de afpersing van Campina waarbij bedreigd werd toetjes te vergiftigen en het plaatsen van bommen in vestigingen van de IKEA om de geldeis kracht bij te zetten. Afpersingen van dergelijke kapitaalcrachtige ondernemingen genieten de nodige aandacht. Maar wat we er over horen en lezen is slechts een klein deel van het werkelijke aantal afpersingen waarmee het bedrijfsleven wordt geconfronteerd. In de praktijk zijn namelijk ook de kleinere branches en ondernemingen een interessant doelwit voor afpersers. Zo lopen bijvoorbeeld een groenteboer, een Turks theehuis, een kroegbaas, een uitzendbureau, een autogarage, een notaris en een Chinees restaurant allemaal het risico slachtoffer te worden van 'duistere' afpersingspraktijken.

Een bijzonder delict

Van afpersing van het bedrijfsleven spreken we wanneer iemand dreigt een bedrijf te duperen indien niet wordt ingegaan op een bepaalde eis. Afpersingspraktijken kunnen - in tegenstelling tot veel andere strafbare feiten - een proces vormen dat langere tijd kan duren en waarin verschillende fasen worden doorlopen. Zo kunnen er in het afpersingsproces meerdere contactmomenten zijn tussen de dader en het slachtoffer waarbij de druk wordt opgevoerd door steeds ernstigere bedreigingen. Soms betekent dit dat de afperser de bedreiging ook daadwerkelijk uitvoert. Afpersers zetten hun eis kracht bij door bijvoorbeeld klappen uit te delen of een website plat te leggen.

Het verloop van de afpersing wordt in feite bepaald door de interactie tussen de dader en het slachtoffer. De dader handelt naar gelang de reacties van het slachtoffer op de bedreigingen. Afpersing is daarom te typeren als een delict dat zich gaandeweg verder ontwikkelt; een *crime in action*. Een afpersingsproces kan langere tijd voortduren zoals bij een reeks afpersingen. In dat geval heeft een afperser een ondernemer of bedrijf in de tang en blijft hij terug komen voor meer. Deze vorm van structurele afpersing zien we vooral in de horecawereld en bij kleinere winkeliers die systematisch worden afgeperst voor protectiegeld. Het gaat dan overigens vaak om bescherming tegen geweld door de daders zelf. Ook is de dienstverlenende sector gevoelig voor structurele vormen van afpersing. Daarbij geldt: eenmaal over de brug, is er nog nauwelijks een weg terug. Zo kan een notaris zichzelf in een chantabele positie brengen door eenmaal zijn medewerking te verlenen aan een malafide vastgoedtransactie. Doorgaans hebben we bij deze vorm van afpersing te maken met georganiseerde criminelen met een beruchte staat van dienst. De contacten zijn *face to face* en gewelddadig van aard.

In veel gevallen gaat het bij afpersing van bedrijven evenwel om een kortdurend en incidenteel delict. Er is dan sprake van een beperkt aantal - en vaak zelfs maar één - contactmoment. De afperser maakt zijn eis in dit geval aan het slachtofferbedrijf bekend door een dreigbrief te sturen. De bedreigingen die schriftelijk worden geuit zijn niettemin soms van zeer gewelddadige aard en kunnen veel impact hebben op de slachtoffers.

Grote concerns maar ook kleinere ondernemers uit alle sectoren kunnen hier het slachtoffer van worden. Doorgaans hebben we hier te maken met individuen zonder criminele antecedenten die menen op een schijnbaar gemakkelijke manier geld buit te maken. Dit type afperser opereert vanuit de anonimiteit en verwacht daarmee een lage pakkans. De dader haakt vaak na een enkele poging af - al dan niet wegens inmenging van de politie of een particulier recherchebureau - en vangt bot.

Taboesfeer

Diverse brancheorganisaties en ondernemersverenigingen geven aan dat zij uit het bedrijfsleven geluiden over afpersingspraktijken horen, maar dat deze vervolgens niet hard te maken zijn; ondernemers durven er gewoonweg niet over te praten. Bedrijven die de dupe worden van afpersingspraktijken houden het om verschillende redenen liever stil. De stap naar de politie is voor sommigen groot. We kunnen stellen dat er rondom afpersingspraktijken een taboesfeer hangt. Dit zien we terug in de relatief lage aangiftebereidheid in geval van afpersing. Jaarlijks krijgt de politie circa tachtig aangiften van afpersing van bedrijven binnen; een duidelijke ondergrens van het werkelijke aantal slachtoffers. Het bestaan van een *dark figure* van afpersing van het bedrijfsleven kent diverse redenen. Allereerst zijn bedrijven die door deze vorm van criminaliteit getroffen worden, niet snel geneigd dit aan de grote klok te hangen uit angst voor imagoschade. Het naar buiten treden over slachtofferschap van criminaliteit is over het algemeen geen goede reclame voor een bedrijf. De angst voor represailles van de afpersers vormt een tweede belangrijke reden voor ondernemers om de afpersingspraktijken voor zich te houden. Men is simpelweg bang voor de consequenties die volgens de afpersers zullen volgen op een bezoek aan het politiebureau. De politie zal alleen worden ingeschakeld wanneer het slachtoffer het vertrouwen heeft dat de bedreigingen daardoor weggenomen zullen worden. Over het algemeen kunnen we zeggen dat dit vertrouwen nog onvoldoende aanwezig is binnen het bedrijfsleven. Onterecht want op bijna drie kwart van de afpersingen waarvan het bedrijf aangifte doet, volgt een opsporingsonderzoek en ruim de helft daarvan resulteert in de aanhouding van een of meerdere verdachten. Het stimuleren van de aangiftebereidheid van afpersing is daarom een belangrijke zaak.

Afpersing op de agenda

Al ruim vijftien jaar trekken overheid en bedrijfsleven onder de noemer van het Nationaal Platform Criminaliteitsbeheersing (NPC) gezamenlijk op in het bestrijden van criminaliteitsvormen waarvan het bedrijfsleven slachtoffer wordt. Veel besproken thema's daarbij zijn winkelcriminaliteit, transportcriminaliteit en interne criminaliteit. Terwijl feiten als diefstal, inbraak, overval, geweld en fraude belangrijke aandachtscategorieën zijn, heeft afpersing als afzonderlijk strafbaar feit nog niet op de agenda van het NPC gestaan. Verwonderlijk omdat dit wellicht een van de oudste vormen van criminaliteit is waar alle branches en sectoren mee te maken kunnen krijgen; begrijpelijk omdat afpersing veelal een verborgen delict is waar lastig grip op te krijgen is.

Op basis van de onderzoeksresultaten concluderen we dat afpersing van het bedrijfsleven de nodige aandacht verdient. De aard, omvang, ernst en impact van afpersingspraktijken zijn van een dusdanige orde dat een versteviging van de aanpak gegrond is.

Het ministerie van Justitie onderschrijft deze conclusie en heeft afpersing van het bedrijfsleven naar aanleiding van het onderzoek als een serieus probleem benoemd. De aanpak van de problematiek zal aan de orde worden gesteld in het Nationaal Platform Criminaliteitsbeheersing (NPC).

Van Leiden, I., E. de Vries Robbé en H. Ferwerda (2007). *Je bedrijf of je leven. Aard en aanpak van afpersing van het bedrijfsleven*. Arnhem: Advies en Onderzoeksgroep Beke

(Het rapport is digitaal beschikbaar via: www.wodc.nl)